

Öden, N. H., Özeren, M. (2025). Galsan Tschinag'ın "Kızgın Rüzgârların Ülkesinde" adlı eserindeki Tuva Türkçesi kültürel söz varlığı. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 501-512.

GALSAN TSCHINAG'IN "KIZGIN RÜZGÂRLARIN ÜLKESİNDE" ADLI ESERİNDEKİ TUVA TÜRKÇESİ KÜLTÜREL SÖZ VARLIĞI

Nur Hilal ÖDEN*

Mehmet ÖZEREN**

Öz: Tuva Türkleri bugün Rusya Federasyonu'na bağlı olarak özerk Tuva Cumhuriyetinde ve Moğolistan sınırları içerisindeki Altay Tuva'sında varlıklarını sürdürmektedirler. Tuvalar tarihleri boyunca ana vatanlarında kalmayı başarabilen bir Türk boyudur. Böylece göçebe kültürün getirdiği yaşam tarzını en çok muhafaza eden toplulukların başında gelmektedirler.

Tuva Türkü olan Galsan Tschinag ve halkbilimci Amélie Schenk tarafından yazılmış olan Kızgın Rüzgârların Ülkesinde isimli eserde Tuva Türklerinin kültürü birçok yönüyle ele alınarak farklı konu başlıkları altında işlenmektedir. İşlenen konularda Tuva Türklerinin günlük hayat içerisinde kullandıkları kültürel izler taşıyan söz varlığı dikkat çekmektedir.

Söz varlığında bir toplumun kültürel yapısı, yaşam biçimi, inanışı, gelenek ve görenekleri ortaya çıkar. "Galsan Tschinag'ın 'Kızgın Rüzgârların Ülkesinde' Adlı Eserindeki Tuva Türkçesi Kültürel Söz Varlığı" başlığını taşıyan bu çalışmada sözlüklerde büyük oranda yer almayan, ya da farklı anlamlarda yer alan kültürel söz varlığı tespit edilmiş ve tespitler bir sözlük düzeninde de verilmiştir.

Makalede, Kızgın Rüzgârların Ülkesinde adlı eserde tespit edilmiş olan ve Tuva Türklerinin kültürel özellikleri hakkında bilgiler içeren, günlük hayatta kullanan kalıp ifadeler de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler Tuva Türkçesi, Tuva Edebiyatı, Söz Varlığı.

TUVA TURKIC CULTURAL VOCABULARY IN GALSAN TSCHINAG'S WORK "KIZGIN RÜZGÂRLARIN ÜLKESİNDE"

Abstract: The Tuvan Turks today continue their lives in the autonomous Tuva Republic under the Russian Federation and in the Altai Tuva withing the border of Mongolia. Tuvans is a Turkic tribe who managed to stay in their homeland throughout their history. Thus, they are the primary community which preserve the lifestyle brought by nomadic culture.

In the book titled "Kızgın Rüzgârların Ülkesinde" written by Galsan Tchinag and folklorist Amélie Schenk the culture of Tuvan Turks is covered under different topics by discussing in many aspects. The presence of word carrying cultural signs used by Tuvan Turks in their daily lives draws attention in this discussed topics.

The cultural structure, lifestyle, belief, tradition and customs appear in the presence of the word. In this study titled Tuva Turkic Cultural Vocabulary In Galsan Tschinag's Work "Kızgın Rüzgârların Ülkesinde" the cultural presence of the work which are not included in dictionaries to a large

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, nurhilalodenn@gmail.com

ORCID: 0009-0000-2061-151X

** Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Elazığ / Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Türkistan, mehmetozeren@firat.edu.tr

ORCID: 0000-0003-4386-8312

extent or included in different meanings has been determined and the determinations given in the form of a glossary.

The article also includes expressions used in daily life, which are identified in the work titled *Kızgın Rüzgârların Ülkesinde* and contain information about the cultural characteristics of the Tuvan Turks.

Keywords: *Tuvan Turkic, Tuvan Literature, Vocabulary.*

Tuva yazılı edebiyatı, diğer Sibiry Türklerinde olduğu gibi sözlü edebiyat geleneğinin etkisiyle oluşmuştur. Tuvalar, özerk Tuva Cumhuriyeti'nin dışında, Moğolistan ve Çin sınırlarında da varlıklarını sürdürmüşlerdir. Böylece kendi sözlü geleneklerinin haricinde, Moğol sözlü geleneğinden etkilenmişlerdir. Hem şiir hem nesir türlerine, efsane ve mit gibi sözlü türlerden birçok unsur alınmıştır. Tuva edebiyatının bütün türlerinde folklorun edebiyata etkisi görülmektedir. Diğer bir yandan edebiyatın da dile etkisi göz ardı edilemez. Çünkü dil nasıl kullanılırsa toplum içerisinde ifade etmek istediği anlam da o yönde değer kazanır (Alkaya ve Akman, 2021, 686-687).

Tuva edebiyatı, diğer Türk lehçelerindeki millî edebiyat türlerinden ayrılarak, Moğol folkloru aracılığıyla Hint-Tibet-Moğol kültür çevrelerine ait adetler ve fikirlerden etkilenmiştir. Bu kültürel ilişki sayesinde Moğol dilli edebiyat ve folklor, Tuva edebiyatına doğu kökenli edebî unsurların dâhil olmasına vesile olmuştur. Tuva Türkleri böylece Moğolca yazılı edebiyat ürünlerinden “Geser” nüshaları ve Hint edebiyatının klasiklerinden olan “Mahabharata” ve “Pañçatantra” gibi eserlerle tanışmıştır. Bu eserler, Budizmin bölgede yayılmasında etkili olmuştur. Moğolca aracılığıyla giren Budist eserlerin etkisiyle Şamanizm, Tengricilik ve kısmen Maniheizm inançlara sahip olan Tuvalar, zamanla Budist bir halk kimliği edinmiştir. Bu, hem halkın manevi gelişiminde hem de Tuva Halk Cumhuriyeti'nin kurulması sürecinde önemli bir rol üstlenmiştir (Otyzbay, 2019, s. 569).

Edebî faaliyetlerin başlangıcı, 1920'li yıllarda Moğolca olarak çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanan eserler ile başlamıştır. Moğol yazı geleneğinin etkisiyle ilk eserler Eski Moğol dilinde ortaya konmuştur. XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren folklor metinleri kaydedildiğinden, XX. yüzyılın başındaki yazarların beslenebileceği birçok kaynak ortaya çıkmıştır. Bolşevik Devrimi öncesinde eserler, millî ve geleneksel unsurları temel almış; oyunlar, piyesler aracılığıyla okuryazar olmayan halka sözlü olarak aktarılmıştır. Devrimin gerçekleşmesinden sonra ise eserler, Sovyet ideolojisini yaygınlaştırma propagandası için yazılı olarak yaygınlaştırılıp kullanılmaya başlanmıştır. Bolşevizm propagandası içeren eserler Tuva yazarlar ekibi tarafından yazılmaya başlanmış, daha sonra ise farklı yazarlar aracılığıyla kaleme alınmıştır (Otyzbay, 2019, s. 570).

1920'li yılların Tuva Halk Cumhuriyeti kültürel devrim dönemi sonrası Tuva edebiyatının ilk dönemi, sosyalist Tuva edebî sanatı olarak 1930-1940 yıllarında başlamıştır. Tuva edebiyatında nazım türü (çoğaal) şiir “şülük”, nesir türü ise öykü “çeçen çugaa”, deneme “oçerk”, uzun öykü “tooju” ve roman türleriyle temsil edilir. Bu dönem 1931'de “Prangalar Nasıl Kırıldı” (Kinçini Çaza Şapkan), “Küçük İnşaatçılar” (Biçii Turguzukçular), 1934'de “Bizim Emeğimiz” (Bistiñ Ajıl), 1936'da “Hadi Öğrenelim” (Öörenili) gibi eserler ortaya çıkmıştır (Otyzbay, 2019, s. 570).

Tuva edebiyatının kurucuları V. Kok-ool, S. Sarıg-ool, S. Pürbü, Salçak Toka, O. Sagan-ool, B. Hovenmey gibi isimlerdir. Yazdıkları piyes, şiir, hikâye, uzun hikâye ve roman türündeki eserleriyle Tuva yazılı edebiyatının temelini oluşturmuşlardır. Tuva edebiyatında XX. yüzyılın sonları ve XXI. yüzyıl başlarında verilen roman türündeki eserlerden en önemlileri; S. Toka'nın “Arattıñ sözü” (Arat'ın Sözü), M. Kenin-Lopsan'ın “Çılgıçının öö” (Çoban'ın Otağı) (1980), “Buyan Badırgı” (Buyan Badırgı) (1999), “Çitken urug” (Kaybolan Kız) (2001) romanlarıdır (Otyzbay, 2019, s. 571-572).

Nazım türünde halk ırları, kojamıktar belirleyici olmuştur. Halk geleneğinde şiirlerin çoğu müzik eşliğinde ve sekizli kalıp ve kesin ritimle icra edilmekteyken Tuva'nın ilk şairleri bu kaynaktan beslenerek üst düzey yazılı şiir metinleri oluşturmuşlardır. Hem şiire hem de

nazım türlerine efsaneler, anlatılar ve mitler kaynaklık etmiştir. Tuva edebiyatında ilk şiir örnekleri A. S. Puşkin'in şiirlerinin ve Bolşevik ihtilali ile ilgili Rusça propaganda şiirlerinin Tuvaca'ya tercüme edilmesiyle görülmeye başlamıştır. Daha sonraki dönemlerde okul ve çocuk kitaplarındaki şiirlerden esinlenerek şiirler yazılmıştır. S. Saryg-ool, B. Hövenmey sosyalist toplum üzerine eserler verirken, Ü. Küzengeş ise vatandaşlık konusunu işlemiştir. Sergey Pürbü, Monguş Dorju, Vladimir Seren-ool, Aleksandr Darjay, Zoya Namzıray gibi isimler daha çok duygusal ve aşk temalı şiir örnekleri sunmuşlardır. 1990'lı yıllara gelindiğinde şiirde geleneksel halk şiiri kalıpları terk edilmeye başlamıştır. E. Mijit ise ilk defa serbest ölçü olan nesir biçimindeki şiir örneklerini vermiştir (Otyzbay, 2019, s. 572-573). Tuva edebiyatında drama türünde eserler ilk olarak sözlü biçimde ortaya konulup sahnelenmiştir. Diğer türlerde olduğu gibi Sovyet ideolojisinin yaygınlaştırılmasında propaganda amaçlı eserler verilmiştir. 1930 yıllarında Tuva edebiyatında ilk dram eserleri yayımlanmaya başlamıştır. Halk masallarından esinlenerek eserler oluşturularak ana motifler farklı piyeslerde farklı yazarlar tarafından birçok kez kaleme alınmıştır. Günümüz çağdaş Tuva edebiyatında Vladimir Seren-ool, Yekaterina Tanova, Klara Sagdı, Ondar Çılgıç, Eduard Mijit gibi isimler dram türünün önemli şahsiyetleridir (Otyzbay, 2019, s. 574).

1930 yılından itibaren oluşmaya başlayan Tuva yazılı edebiyatı, Sovyet etkisinde eserler vermiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla daha özgür bir ortamda Tuva halkı kendi yaşamından izler taşıyan eserler yazmaya başlamıştır (Buran-Alkaya-Özeren, 2014, s. 192). Tuva edebiyatının gelişimi yalnızca Tuva Cumhuriyeti'nin sınırları içerisinde kalmamıştır. Tuvaca ve Rusça olmak üzere iki dilli şairlerden E.Mijit serbest felsefi şiirleriyle, insanın iç dünyasına hitap eden yaklaşımlarıyla “Ojivşeye Vremya” (Dirilen Zaman), “Sem'Svetil'nikov” (Yedi Kandil) gibi eserler ortaya koyarak oldukça ün kazanmıştır. Uzun hikâye alanında M. Pahamov, şiirsel hikâye ve destanlarıyla A. Emelyanov, yazdığı şarkı sözleri ve nesirlerle V. Buzıkayeva gibi isimler Tuva edebiyatının önemli bir parçası olmuşlardır (Otyzbay, 2019, s. 574).

Nitekim çalışmamıza kaynaklık eden Galsan Tschinag da Moğolistan'ın Bayan Ölgii bölgesinin Sengel beldesinde doğup, yetişmiş bir Tuva Türküdür. Almanya'da Leipzig Üniversitesi'nden mezun olarak yaptığı çalışmalarla yalnızca Almanya değil, Avrupa'nın diğer ülkelerinde de ün kazanmıştır. Altay Tuvalarının kültürü, tarihi, yaşam tarzı gibi konularda verdiği Almanca ve Moğolca eserler oldukça değer görmüştür.

1. Galsan Tschinag'ın “Kızgın Rüzgârların Ülkesinde” Adlı Eserindeki Tuva Türkçesi Kültürel Söz varlığının Kavram Alanlarına Göre Tasnifi¹

1.1. Aile ve Akrabalık Adları ile İlgili Söz Varlığı

Bu kavram alanına giren söz varlığı şunlardır: agva: Baba tarafından amcalar, halalar ve çocuklarından oluşan akrabaların tamamı. (125), daay: Anne tarafından dayılar, teyzeler ve çocuklarından oluşan akrabaların tamamı. (125), (dayı TTS, 28), ejey ~ eşey: 1. Dede 2. Dağ. 3. Kurt. (TTS, 28)

1.2. Bitki Adları ile İlgili Söz Varlığı

Bu kavram alanına giren söz varlığı şunlardır: ağaç-borz: Ölü ağaç. (17), arga: Orman, Karaçam (16) (1. Suret, usul, tarz. 2. Kabiliyet, yetenek. TTS, 6), caygan: Bir ot adı. (66), erven: Bir ot adı. (66), ganga: Kekik. (66), gök: 1. Mavi, yeşil. 2. İlk otlar. (17), ottar: Otlar.(22), (TTS, 84), terek: Akçakavak ağacı. (17), (TTS, 106)

¹ Makalede “Kızgın Rüzgârların Ülkesinde” adlı eserden tespit edilmiş olan söz varlığının anlamı verildikten sonra parantez içerisinde eserde geçtiği yerin sayfa numarası verilmiştir.

1.3. Dini İnanç ve İnanışlar ile İlgili Söz varlığı

Bu kavram alanına giren söz varlığı şunlardır: ak gıda: Doğumundan sonra aileye uğur getiren çocuk için kullanılır (25), almıs: 1. Şeytan, dev. 2. Tilki gibi kurnaz, şeytanca. 3. Ne yapacağı kestirilemeyen ruhlardan erkek olanı. (86), (albıs: Deli. TTS, 4), asa: Ruh türlerinin hepsi için kullanılan bir genel adlandırmadır. (88), boodak gar: Bir olaya engel olmak için yapılan Şamanik tören. (55), böölöch: Şamanlık etmek. Eserde Moğolca olduğu belirtilir. (53), burgu: Gökten bir parça. (155), cive: Kötü ruhlar için dolaylı bir anlatım sözü. (28), civesi gelir: 1. Bk. cive. 2. Ruhları geliyor.(28), cive gör: Kötü şeyleri gören. (89), dös: 1. Kök. 2. Çeşit çeşit renklerde ip ve kumaşlardan oluşan, içinde ruhların yaşadığına inanılan yumağın adı.(141), (dös: 1. Öz, nüve, çekirdek. 2. Gövde. TTS, 36), ey bay Aldayım: 1. Tanrı'dan ya da en yüce varlıktan yardım isteneceği zaman söylenen söz. 2. Bütün evren. (18), gooş: Kapıp götürebilecek ruh. (87), gölcün: Şamanın ruhları çağırması. (58), hadak: Lamaist bir kelime olan hadak Tıva şamanlarının törenlerde kullandıkları bazen birkaç mendilden oluşan yelpazedir. (71),(TMS, 341), ham: Şaman. (51), (TTS, 48), hamnaar: 1. Bk. ham. 2. Şamanlık etmek. (51), (TTS, 49), manaar: İstihareye yatmak. (51), (Beklemek, TTS, 75), Mangıs: 1. Şeytan, dev. 2. Becerikli. 3. İşe yaramayan et yığını. (86), (Vampir, ejderha, parazit. TTS, 75), ovoo: Yol geçitlerinde durup ibadet edilen taş yığınların bulunduğu yer. Burada bulunan dallara ahşaptan yapılmış at, boğa, öküz, koyun ve keçi figürleri ve farklı renkli boncuklar asılır. (51), (TMS, 638), (TTS, 85), sabdık: Ruh. (76), Sardakban: İnsan kılığına bürünmüş dev. Dünyayı ve Ulu Altay'ı yarattığına inanılır. (19), sünesin: Beden, can. (76), (sünezin: Ruh. TTS, 96), sünesin gıgırar: 1. Bk. Sünesin. 2. Canını çağırmak. (82), şın oranga baar: Gerçek mekâna gitmek. (76), şulmıs: 1. Şeytan, dev. 2. Ne yapacağı kestirilemeyen ruhlardan dişi olanı. (86), (şulbus, TTS, 103, tın toluur: Hayat ruhunu değiştirmek. Biri çok hastalanıp ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalınca uygulanan ritüel. (82)

1.4. Eşya Adları ile İlgili Söz Varlığı

Bu kavram alanına giren söz varlığı şunlardır: Dorsuk: 1. Hayvanın diz derisinden yapılan küçük su keseleri. 2. Ayak bileği eklemi. (115), (dorzuk: Tulum, kılıf. TTS, 35), dörüü şay: Çeyrek çay tuğlası. Develerin ücretini ödemek için kullanılır. (107), hadak: Lamaist bir kelime olan hadak Tıva şamanlarının törenlerde kullandıkları bazen birkaç mendilden oluşan yelpazedir. (71),(TMS, 341), hözer şay: Oyun kartı büyüklüğündeki çay tuğlası. Develerin ücretini ödemek için kullanılır. (107), sava: Kap, kese, torba. (179), (TTS, 91), şavıd: Bohça. (63) , şoralga: 1. Kebap şişi. 2. Avcı selamı. (98), toylu: Ayna. (79), (Parlak, mükemmel. TTS, 108)

1.5. Hastalık Adları ile İlgili Söz Varlığı

Bu kavram alanına giren söz varlığı şunlardır: belingneer: Göçebe topluluklarda çok sık görülen bir hastalık. Kişinin korkudan çirkin şeyler söylemesi, kontrolünü kaybetmesidir. (26), (İrkilmek, belinlemek. TTS, 12), hey: 1. Hava. 2. Bir müddet sıcak et suyu çorbası içilmeyince ortaya çıkan hastalık. (27) (Boş, boşuna. TTS, 51), uulgamç: Göçebe topluluklarda çok sık görülen bir hastalığın adıdır. Kişinin korkudan çirkin şeyler söylemesi, kontrolünü kaybetmesidir. Eserde Moğolca olduğu belirtilmiştir. (26)

1.6. Hayvan Adları ile İlgili Söz Varlığı

Bu kavram alanına giren söz varlığı şunlardır: bardam: Bir yaşını dolduran dağ sıçanı. (155), (Kibirli, küstah, kaba. TTS, 11), bör: Kurt. (28), (börü, TTS, 16), cer çivesi: Yer şeysi. Kurdu dolaylı yoldan anlatan bir sözcük. (161), cer ıdı: Yer iti, bozkır iti. (161), coksaga: 1. Koyunlarda görülen bir beyin hastalığı. 2. Eğer biri çok isteksizse ve kendisine söylenen hiçbir şeyi dinlemiyorsa kullanılır. (27), darçı: 1. Bir yıl doğurmayan dağ sıçanı. 2. Halk şarkılarında çok güzel kadınlar için kullanılan bir tabir. (155), ejey ~ eşey: 1. Dede 2. Dağ. 3.

Kurt. (28), gessel: İki yaşındaki dağ sıçanı. (155), gögüüle: Emziren dağ sıçanı. (155), hara guduruk: Kara kuyruk. Üç yaşını dolduran dağ sıçanı. (155), sarıg şalbır: Yaşı ilerleyen, artık vurulma zamanı gelen dağ sıçanı. (155), tarbagan ~ tarvaan: Dağ sıçanı. (154), (Köstebek. TTS, 105), ular: Yabani dağ tavuğu. (159), (TTS, 112)

1.7. Seslenme, Niteleme ile İlgili Söz Varlığı

Bu kavram alanına giren söz varlığı şunlardır: ala cürek: Ala yürek. Et ve kanla karışık yürek. Bununla yüreğin en derinlerindeki hisler kastedilir. (194), aza baar: Azmak, yolunu şaşırmak. (76), boz cürek: Yüreğimin en derinlerinde, varlığımın tam özünde anlamına gelen söz. (194), Burgan örşöö: Burhan bağışlasın. Bir çocuk hapşırınca söylenen özlü söz. (82), cüreklig gişi: Yürekli, cesur olan kişi. (194), et cürek: Et yürek. Tuvalar bununla acı çekmiş, dünyada olmanın güçlüklerine maruz kalmış kişiyi kasteder. (187), gara suglug durarda barıp hargış: Gözünün suyu varken gidip kavuş! Biri ölüm döşeğindeyse söylenen söz. (193), gıdam dıngnasın: Biri çok arsız bir şey söylediğinde ve kişi böyle bir şeyi dinlemek istemediğinde söylenen söz. (26), gıdang hıs: Kıçını sık. Haddini bil! Terbiyesizlik yapma. (25), han cürek: Acı çekmiş, dünyada olmanın güçlüklerine maruz kalmış kişi. (187), hara cürek: İnancımı kimseye emanet etmek istemiyorum, kimsenin aracılığıyla cennete gitmek istemiyorum anlamında kullanılan söz. (194), hara gıdalıg: 1. Bk. hara gıda. 2. Bir çocuğun doğumundan beri ailenin başına birtakım uğursuzluklar gelmiş ise o çocuk için kullanılır. (25), hıyma cıdıg deş gesip çaşar arga cok: Popo kokulu diye kesip atılmaz. Bir çocuk, bir akraba başarısız olduğunda veya herhangi bir şey kötü sonuçlandığında, biri kendini iyi hissetmediğinde söylenir. (26), Iglar, ırlar: Bir kutlamadan ayrılırken ve geride kalanlara iyi eğlenceler dilerken söylenen söz. (195) ışkındırar: Çocuklar için kaybolmak anlamında kullanılan kelime. (76), mola: 1. Mezar. 2. Ölü adam anlamında bir küfür. (27), oon garaanın suun işbe: Onun gözünün suyunu içme! Bir yetişkin bir çocuğa ya da bir erkek bir kadına eziyet ettiği zaman söylenir. Çocuğu ağlatma, kadının gözyaşlarını boşuna akıtma anlamındaki söz. (193), sen meen garaam suun işding: Sen benim gözümün suyunu içtin. Bu sözle, umarım susuzluğunu gidermişsindir, demek istenir. (193), sıngıy: Yaklaşık bir aylık küçük dağ sıçanlarına, deliklerinden ilk defa çıkıp da güneş ışığına alışmaya başladığında söylenir. (155), soksu soluur: Beden değiştirmek. (76), sug garak: Sulu göz. Ağlamak anlamındaki, acı çekmeyi temsil eden söz. (192), şulmu: Bir insan çok becerikli ve çok zekiyse ona cin gibi anlamında kullanılan sözcük. (87), taş cürek: Taş yürekli. Korkusuz, acımasız, başkasının acısını hissetmeyen insanlar için kullanılan söz. (192), yeng sik: İki kişinin kavga ederken kızgınlıkla söylediği küfür. (25), yesin sigimer: Çok uyanık olup beklenmedik bir şey başaran çocuklar için kullanılır. (25)

1.8. Organ Adları ile İlgili Söz varlığı

Bu kavram alanına giren söz varlığı şunlardır: adır molduruk: Boyun omuru. (126), boriv: Ayak bileği. Eserde Moğolca olduğu belirtilir. (131), dorsuk: 1. Hayvanın diz derisinden yapılan küçük su keseleri. 2. Ayak bileği eklemi. (115), (dorzuk: Tulum, kılıf. TTS, 35), dovuk: 1. Diz kapağı. 2. Çocuğu simgeler, çocuk ruhu için simgesel bir ifade. (129), (TTS, 35), gaşık: Arka ayak kemikleri. (129), gösür: Bozkırda kalıp solmuş kaburga. (127), gösüreegi: En üstteki en kısa kaburga. (127), hara gıda: Popo. (25), hııpı: Bebek poposu. (25), hıyma: Popocuk. (25), kulaklar: Kulaklar. (142), (TTS, 72), söög: 1. Kemik. 2. Babanın mensup olduğu boy. (127), (söök: 1. Milliyet, ulus, soy. 2. Kadavra, leş. TTS, 95), üreen savası: Rahim için kullanılan meyve çantası ya da çocuk çantası anlamındaki sözcük. (179)

1.9. Renk Adları ile İlgili Söz Varlığı

Bu kavram alanına giren söz varlığı şunlardır: Gök: 1. Mavi, yeşil. 2. İlk otlar. (17)

1.10. Sayı Adları ile İlgili Söz Varlığı

Bu kavram alanına giren söz varlığı şunlardır: cedi: Yedi. (52) (çedi, TTS, 22)

1.11. Yemek ve Yiyecek Adları ile İlgili Söz Varlığı

Bu kavram alanına giren söz varlığı şunlardır: boorsog: Çadırda yapılan küçük, yuvarlak, iyi pişirilmiş hamur işi. (159), (boorzak, TTS, 15), borz: Kurutulmuş et. (17)

1.12. Yer ve Mekân Adları ile İlgili Söz Varlığı

Bu kavram alanına giren söz varlığı şunlardır: aladağ: Altay. (18), Altay: Yeryüzünün en uzun sıradağlarından biri. Dünyanın beş farklı ülkesinin topraklarından geçer ve uzunluğu sadece Moğolistan'da bile 3000 kilometreye yakındır. (18), (TTS, 4), arga: Orman, Karaçam. (16) (1: Suret, usul, tarz. 2: Kabiliyet, yetenek. TTS, 6), dör: Kapının karşısındaki başköşe. (194), (TTS, 36), ejey ~ eşey: 1. Dede. 2. Dağ. 3. Kurt. (28), günciyın süm: Prensesin tapınağı. (178), haraakan: Büyük dağlar. (28), Tangdı: Rusya Tuvasındaki kutsal dağın adı. (155), (Yüksek dağ, yüksek dağda ormanlık. TTS, 105), ulu Altaylar: Beş büyük ırmak, nehir vadileri ve otuz üç karlı zirveden oluşan yüksek dağlar. (12)

2. Galsan Tschinag'ın “Kızgın Rüzgârların Ülkesinde” Adlı Eserindeki Tuva Türkçesi Kültürel Söz Varlığının Ait Sözlük

A

adır molduruk: Boyun omuru. (126)

agva: Baba tarafından amcalar, halalar ve çocuklarından oluşan akrabaların tamamı. (125)

ağaç-borz: Ölü ağaç. (17)

ak gıda: Doğumundan sonra aileye uğur getiren çocuk için kullanılır. (25)

Ak sakal: Bütün Orta Asya'da yaygın bir kavgam olan yaşlı ve bilge insan anlamındaki söz. (124)

ala cürek: Ala yürek. Et ve kanla karışık yürek. Bununla yüreğin en derinlerindeki kastedilir. (194)

aladağ: Altay. (18)

almıs: 1. Şeytan, dev. 2. Tilki gibi kurnaz, şeytanca. 3. Ne yapacağı kestirilemeyen ruhlardan erkek olanı. (86), (albıs: Deli. TTS, 4)

Altay: Yeryüzünün en uzun sıradağlarından biri. Dünyanın beş farklı ülkesinin topraklarından geçer ve uzunluğu sadece Moğolistan'da bile 3000 kilometreye yakındır. (18), (TTS, 4)

arga: Orman, Karaçam. (16) (1: Suret, usul, tarz. 2: Kabiliyet, yetenek. TTS, 6)

asa: Ruh türlerinin hepsi için kullanılan bir genel adlandırmadır. (88)

aza baar: Azmak, yolunu şaşırmak. (76)

B

bardam: Bir yaşını dolduran dağ sıçanı. (155), (Kibirli, küstah, kaba. TTS, 11)

belingneer: Göçebe topluluklarda çok sık görülen bir hastalık. Kişinin korkudan çirkin şeyler söylemesi, kontrolünü kaybetmesidir. (26), (İrkilmek, belinlemek. TTS, 12)

bod: Boy. (76)

boodak gar: Bir olaya engel olmak için yapılan Şamanik tören. (55)

boorsog: Çadırda yapılan küçük, yuvarlak, iyi pişirilmiş hamur işi. (159), (boorzak, TTS, 15)

boriv: Ayak bileği. Eserde Moğolca olduğu belirtilir. (131)

borz: Kurutulmuş et. (17)

- boz cürek: Yüreğimin en derinlerinde, varlığımın tam özünde anlamına gelen söz. (194)
- böölöch: Şamanlık etmek. Eserde Moğolca olduğu belirtilir. (53)
- bör: Kurt. (28), (börü, TTS, 16)
- Burgan örşöö: Burhan bağışlasın. Bir çocuk hapşırınca söylenen özlü söz. (82)
- burgu: Gökten bir parça. (155)

C

- canar: Yuvaya dönmek, ölmek. (76), (çanar: 1. Dönmek, geri gelmek. 2. Göçmen kuş. TTS, 20)
- cayaan: Ölçü. (179), (çayaan: İstidat, yetenek, kabiliyet. TTS, 21)
- cayaan sava: Kader kâsesi. (179)
- caygan: Bir ot adı. (66)
- cedi: Yedi. (52) (çedi, TTS, 22)
- cer çivesi: Yer şeysi. Kurdu dolaylı yoldan anlatan bir sözcük. (161)
- cer ıdı: Yer iti, bozkır iti. (161)
- cider: Yitmek. (76), (TTS, 24)
- cive: Kötü ruhlar için bir dolaylı anlatım sözü. (28)
- civesi gelir: 1. Bk. cive. 2. Ruhları geliyor. (28)
- cive gör: Kötü şeyleri gören. (89)
- coksaga: 1. Koyunlarda görülen bir beyin hastalığı. 2. Eğer biri çok isteksizse ve kendisine söylenen hiçbir şeyi dinlemiyorsa kullanılır. (27)
- corur: Gitmek. (76)
- cungan yer: Yunulan yer. Ana karnından dünyaya inildiğinde yıkanılan su. (12)
- cugluur: Yuvarlanmak, tepetaklak düşmek. (76)
- cürek: 1. Can, hayat, yaşam. 2. Cesaret. (194), (TTS, 27)
- cüreklig gişi: Yürekli, cesur olan kişi. (194)

Ç

- çiçan: Araba. Eserde Çince olduğu belirtilir. (142)

D

- daay: Anne tarafından dayılar, teyzeler ve çocuklarından oluşan akrabaların tamamı. (125), (Dayı. TTS, 28)
- darçı: 1. Bir yıl doğurmayan dağ sıçanı. 2. Halk şarkılarında çok güzel kadınlar için kullanılan bir tabir. (155)
- deel: Güzel giysi. (122)
- deeri: Gökyüzü. (28), (1. Gök. 2. Kadar. 3. Değmek, vurmak. 4. Demek, söylemek. TTS, 29)
- dorsuk: 1. Hayvanın diz derisinden yapılan küçük su keseleri. 2. Ayak bileği eklemi. (115), (dorzuk: Tulum, kılıf. TTS, 35)
- dovuk: 1. Diz kapağı. 2. Çocuğu simgeler, çocuk ruhu için simgesel bir ifade. (129), (TTS, 35)
- dör: Kapının karşısındaki başköşe. (194), (TTS, 36)
- dörüü şay: Çeyrek çay tuğlası. Develerin ücretini ödemek için kullanılır. (107)
- döss: 1. Kök. 2. Çeşit çeşit renklerde ip ve kumaşlardan oluşan, içinde ruhların yaşadığına inanılan yumağın adı. (141), (dös: 1. Öz, nüve, çekirdek. 2. Gövde. TTS, 36)
- dustaar: 1. Tuzlamak. 2. Ölüm için kullanılan dolaylı ifade. (69), (duzaar, TTS, 37)
- düşgen yer: Ana karnından dünyaya inilen yer. (12)

E

ejeý ~ eşey: 1. Dede 2. Dağ. 3. Kurt. (28)

Erlikbeyning uraası: Ölüler diyarının beyinin kapısını açmak anlamına gelen özel bir melodi. (88)

erven: Bir ot adı. (66)

et cürek: Et yürek. Tuvalar bununla acı çekmiş, dünyada olmanın güçlüklerine maruz kalmış kişiyi kasteder. (187)

ey bay Aldayım: 1. Tanrı'dan ya da en yüce varlıktan yardım isteneceği zaman söylenen söz. 2. Bütün evren. (18)

G

galgır: Kalkmak. (76)

galır: Kalkmak ya da yatmak. (76)

ganga: Kekik. (66)

gara suglug durarda barıp hargış: Gözünün suyu varken gidip kavuş! Biri ölüm döşeğindeyse söylenen söz. (193)

garaktıng suu: Gözün suyu. Gözdeki sıvı maddeye denir. (193)

gaşık: Arka ayak kemikleri. (129)

gespel: İki yaşındaki dağ sıçanı. (155)

gıdad: Çin, Çinli kadın ve Çinli erkek. (25)

gıdam dıngnasın: Biri çok arsız bir şey söylediğinde ve kişi böyle bir şeyi dinlemek istemediğinde söylenen söz. (26)

gıdang hıs: Haddini bil! Terbiyesizlik yapma. (25)

gooş: Kapıp götürebilecek ruh. (87)

gögüüle: Emziren dağ sıçanı. (155)

gök: 1. Mavi, yeşil. 2. İlk otlar. (17)

gök terek: Akçakavak ağacını kutsayanların adı. (17)

gök türek: Göktürkler. (18)

gölcün: Şamanın ruhları çağırması. (58)

göljürgeneleer: Gidivermek. (76)

gösür: Bozkırda kalıp solmuş kaburga. (127)

gösüreegi: En üstteki en kısa kaburga. (127)

göş: Göç; bir yerden bir yere taşınmak. (106)

günciyın süm: Prensesin tapınağı. (178)

H

hadak: Lamaist bir kelime olan hadak Tıva şamanlarının törenlerde kullandıkları bazen birkaç mendilden oluşan yelpazedir. (71),(TMS, 341)

ham: Şaman. (51), (TTS, 48)

hamnaar: 1. Bk. ham. 2. Şamanlık etmek. (51), (TTS, 49)

han cürek: Acı çekmiş, dünyada olmanın güçlüklerine maruz kalmış kişi. (187)

haraakan: Büyük dağlar. (28)

hara cürek: İncancı kimseye emanet etmek istemiyorum, kimsenin aracılığıyla cennete gitmek istemiyorum anlamında kullanılan söz. (194)

hara gıda: Popo. (25)

hara gıdalıg: 1. Bk. hara gıda. 2. Bir çocuğun doğumundan beri ailenin başına birtakım uğursuzluklar gelmiş ise o çocuk için kullanılır. (25)

hara guduruk: Kara kuyruk. Üç yaşını dolduran dağ sıçanı. (155)

hey: 1. Hava. 2. Bir müddet sıcak et suyu çorbası içilmeyince ortaya çıkan hastalık. (27) (Boş, boşuna. TTS, 51)

hırpı: Bebek poposu. (25)

hıyma: Popocuk. (25)

hıyma cıdığ deş gesip çaşar arga cok: "Popo kokulu diye kesip atılmaz." Bir çocuk, bir akraba başarısız olduğunda veya herhangi bir şey kötü sonuçlandığında, biri kendini iyi hissetmediğinde söylenir. (26)

hojurluur: Düşmek. (76)

hözer şay: Oyun kartı büyüklüğündeki çay tuğlası. Develerin ücretini ödemek için kullanılır. (107)

I

Iğlar, ırlar: Bir kutlamadan ayrılırken ve geride kalanlara iyi eğlenceler dilerken söylenen söz. (195)

ışkındırar: Çocuklar için kaybolmak anlamında kullanılan kelime. (76)

K

kulaklar: Kulaklar. (142), (TTS, 72)

M

manaar: İstihareye yatmak. (51), (Beklemek, TTS, 75)

mangıs: 1. Şeytan, dev. 2. Becerikli. 3. İşe yaramayan et yığını. (86), (Vampir, ejderha, parazit. TTS, 75)

mola: 1. Mezar. 2. "Ölü adam!" anlamında bir küfür. (27)

O

ok gödek: Vay mal! (26)

ok godak: Vay y...k! (26)

omak: 1. Kıvanç. 2. İnsanın sahip olduğu güç. (129), (Şen, neşeli. TTS, 82)

oon garaaning suun işbe: "Onun gözünün suyunu içme!" Bir yetişkin bir çocuğa ya da bir erkek bir kadına eziyet ettiği zaman söylenir. "Çocuğu ağlatma, kadının gözyaşlarını boşuna akıtma" anlamındaki söz. (193)

ottar: Otlar.(22), (TTS, 84)

ovoo: Yol geçitlerinde durup ibadet edilen taş yığınların bulunduğu yer. Burada bulunan dallara ahşaptan yapılmış at, boğa, öküz, koyun ve keçi figürleri ve farklı renkli boncuklar asılır. (51), (TMS, 638), (TTS, 85)

Ö

örtöö: Eski zamanların kurye servisi. (162)

S

sabdık: Ruh. (76)

Sardakban: İnsan kılığına bürünmüş dev. Dünyayı ve Ulu Altay'ı yarattığına inanılır. (19)

sarıg şalbır: Yaşı ilerleyen, artık vurulma zamanı gelen dağ sıçanı. (155)

sava: Kap, kese, torba. (179), (TTS, 91)

savası biçe, sagası ulug: "Kabı küçük, düşüncesi büyük." Aptal ama kendini beğenmiş insan için kullanılan atasözü. (182)

sen meen garaam suun işding: "Sen benim gözümün suyunu içtin." Bu sözle, "umarım susuzluğunu gidermişsindir", demek istenir. (193)

sıngıy: Yaklaşık bir aylık küçük dağ sıçanlarına, deliklerinden ilk defa çıkıp da güneş ışığına alışmaya başladığında söylenir. (155)

siirer: Sindirmek. Bir şeylerin seninle kalması anlamına gelen bir kavram. (180) (1. Yeniden yazmak. 2. Yapmak, işlemek. 3. Anlamak, kavramak, hazmetmek. TTS, 93)

soksu soluur: Beden değiştirmek. (76)

sööğ: 1. Kemik. 2. Babanın mensup olduğu boy. (127), (söök: 1. Milliyet, ulus, soy. 2. Kadavra, leş. TTS, 95)

sug garak: Sulu göz. Ağlamak anlamındaki, acı çekmeyi temsil eden söz. (192)

suglar: Sular. (22), (TTS, 95)

sünesin: Beden, can. (76), (sünezin: Ruh. TTS, 96)

sünesin gıgırar: 1. Bk. sünesin. 2. Canını çağırmak. (82)

Ş

şagaa: 1. Yeni yıl. 2. Moğolca arka ayak kemiği. (121), (TTS, 97)

şavıd: Bohça. (63)

şın oranga baar: Gerçek mekâna gitmek. (76)

şoralga: 1. Kebap şişi. 2. Avcı selamı. (98)

şulmu: Bir insan çok becerikli ve çok zekiye ona cin gibi anlamında kullanılan sözcük. (87)

şulmıs: 1. Şeytan, dev. 2. Ne yapacağı kestirilemeyen ruhlardan dişi olanı. (86), (şulbus, TTS, 103)

T

Tangdı: Rusya Tuvasındaki kutsal dağın adı. (155), (Yüksek dağ, yüksek dağda ormanlık. TTS, 105)

Tangdılar: 1. Bk. Tangdı. 2. Moğolca konuşan, Moğollaşmış, kendilerini bugün Uryanhaylar olarak adlandıran ve Batı Moğolistan'da yaşayan Tuvalar. (155)

tarbagan ~ tarvaan: Dağ sıçanı. (154), (Köstebek. TTS, 105)

taş cürek: Taş yürekli. Korkusuz, acımasız, başkasının acısını hissetmeyen insanlar için kullanılan söz. (192)

terek: Akçakavak ağacı. (17), (TTS, 106)

tın toluur: Hayat ruhunu değiştirmek. Biri çok hastalanıp ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalınca uygulanan ritüel. (82)

toylu: Ayna. (79), (Parlak, mükemmel. TTS, 108)

U

ujar: Düşmek. (76), (1. Uçurum, şelale. 2. Çökmek, yıkılmak. 3. Uçmak. TTS, 111)

ular: Yabani dağ tavuğu. (159), (TTS, 112)

ulu Altaylar: Beş büyük ırmak, nehir vadileri ve otuz üç karlı zirveden oluşan yüksek dağlar. (12)

uulgamç: Göçebe topluluklarda çok sık görülen bir hastalığın adıdır. Kişinin korkudan çirkin şeyler söylemesi, kontrolünü kaybetmesidir. Eserde Moğolca olduğu belirtilmiştir. (26)

Ü

üreen savası: Rahim için kullanılan “meyve çantası” ya da “çocuk çantası” anlamındaki sözcük. (179)

Y

yeng sik: İki kişinin kavga ederken kızgınlıkla söylediği küfür. (25)

yesin sigimer: Çok uyanık olup beklenmedik bir şey başaran çocuklar için kullanılır. (25)

yırlamak: Dağlara, ırmaklara, toprak anaya, gök ataya yüceltici sözler söylemek. (52), (ırlaar: Şarkı, türkü söylemek, ırlamak. TTS, 57)

Sonuç

Kızgın Rüzgârların Ülkesinde isimli eserde, Tuva Türklerinin kültürel söz varlığını yansıtan sözcük ve sözcük grupları tespit edilmiştir. Eserde toplamda Tuva Türkçesiyle 142 sözcük ve sözcük grubu örneği belirlenmiştir. Bunlardan 90'ı sözcük, 52'si sözcük gruplarından oluşmaktadır. Tespit edilen 90 sözcüğün 49'una Tuva Türkçesi Sözlüğü (TTS)'nde rastlanılmamıştır. Eserde, Tuva Türkçesi söz varlığı ile ilgili olarak 1 Çince ve 4 Moğolca köken bilgisi verilmiştir.

Dildeki kültürel değerler ile ilgili en dikkat çekici bilgiler, kalıp ifadelerde saklıdır. Eserdeki 52 kelime grubunun 31'i atasözü, deyim, özlü söz gibi kalıplaşmış ifadelerdir. Bu kalıplaşmış ifadelerin sözlüklerde yer almaması nedeniyle ancak çeşitli nesir türündeki eserlerden tespitinin yapılması oldukça önemlidir. Çünkü, günlük konuşma dilindeki ifade tarzını temsil eden bu tür kalıplaşmış ifadeler içerisinde kültürel unsurlar bulunmakta ve kayda geçirilmediği durumlarda sözlü dildeki bu ifadelerin yok olma ihtimali bulunmaktadır.

Kızgın Rüzgârların Ülkesinde isimli eserden söz varlığı ile ilgili yapılan tespitler kavram alanlarına göre tasnif edilmiştir. Böylelikle kültürel söz varlığının kullanım alanları ortaya konmuştur. Buna göre “Seslenme, Niteleme İle İlgili Söz Varlığı” ve “Dini İnanç ve İnanışlar İle İlgili Söz varlığı” alanlarındaki söz listesinin daha yoğun olduğu görülmüştür. Tespit edilen söz varlığının büyük çoğunluğu günlük hayattaki pratiklerde sıkça kullanılan ve çoğu yöresel unsurlardan oluşmaktadır.

Kızgın Rüzgârların Ülkesinde isimli eserden söz varlığı ile ilgili yapılan tespitler alfabetik sıraya göre dizilmiştir. Böylelikle tespit edilen söz varlığı, yeniden oluşturulacak açıklamalı bir Tuva Türkçesi Sözlüğü'ne anlam ve yeni madde başları açısından büyük katkılar sunacaktır.

Kaynakça

- Alkaya, E. ve Akman, K. (2021). Dr. Himmet Biray armağanı ahde vefa 25. yıl. (N. Biray, S. Eynel Ed.), *Kazak Türkçesinde dil ve söz ile ilgili atasözleri üzerine bir değerlendirme* içinde. (683-711). Kesit Yayınları.
- Arıkoğlu, E. (1998). Tuva Türkleri Edebiyatı. *Türk Dünyası El Kitabı, IV. Cilt, Edebiyat*, Ankara, 491-499.
- Arıkoğlu, E. ve Kuular, K. (2003). *Tuva Türkçesi Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları: 822, Ankara.
- Buran, A., Alkaya, E. ve Özeren, M. (2014). *Çağdaş Türk Yazı Dilleri IV Kuzeydoğu Grubu*. Akçağ Yayınları.
- Dilek, İ. (2007). Tuva Türkleri. *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi, 9.Cilt*, 803-806.
- Dilek, İ. (2021). *Türk Mitoloji Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları: 1411.
- Otyzbay, Zh. (2019). Çağdaş Tuva yazılı edebiyatının gelişimi. *Folklor/Edebiyat*, Cilt 25, Sayı 99, 2019/3, 567-576.
- Schenk, A. ve Tschinag, G. (2022). *Kızgın Rüzgârların Ülkesinde*. Saltokur Yayınları: 64.

Kısaltmalar

- TTS : Tuva Türkçesi Sözlüğü
TMS : Türk Mitoloji Sözlüğü
Bk. : Bakınız
vb. : ve bunun gibi
s. : sayfa

Extended Summary

The Tuvan Turks today continue their existence in the autonomous Tuva Republic, which is affiliated with the Russian Federation, and in Altai Tuva within the borders of Mongolia. Thus, in addition to their own oral tradition, they have been influenced by the Mongolian oral tradition. As a result of this interaction, Mongolian-language literature and folklore have contributed to the inclusion of literary elements of eastern

origin in Tuvan literature. Thus, the Tuvan Turks have become acquainted with copies of the Mongolian written literature, such as the “Geser” and the classics of Indian literature, such as the “Mahabharata” and “Panchatantra”. These works have been influential in the spread of Buddhism in the region. Under the influence of Buddhist works that entered through Mongolian, the Tuvans, who had Shamanism, Tengrism and partly Manichaeism beliefs, have gradually acquired a Buddhist national identity. This has played an important role both in the spiritual development of the people and in the establishment of the Tuvan People's Republic.

Literary studies among Tuvan Turks began in the 1920s with works published in Mongolian in various magazines and newspapers. The first monuments were created in the Old Mongolian language under the influence of the Mongolian writing tradition. Since folklore texts were recorded from the second half of the 19th century onwards, writers at the beginning of the 20th century had many sources to draw from. Before the Bolshevik Revolution, works were based on national and traditional elements; they were conveyed orally to the illiterate public through plays and dramas. After the revolution, works began to be disseminated and used in written form for the propaganda of spreading the Soviet ideology. After the cultural revolution of the Tuvan People's Republic in the 1920s, the first period of Tuvan literature began in the years 1930-1940 as socialist Tuvan literary art. In the 1930s, the first dramatic works in Tuvan literature began to be published. Works were created inspired by folk tales and the main motifs were written many times by different authors in different plays. Tuvan written literature, which began to form in 1930, produced works under Soviet influence. With the collapse of the Soviet Union, the Tuvan people began to write works that bore traces of their own lives in a freer environment.

The basis of Tuvan Turkish literature was greatly influenced by oral folk culture. For example, while most of the poems in the folk tradition were performed with music and in an octave pattern and a definite rhythm, the first poets of Tuva drew on this source and created high-level written poetry texts. Both poetry and verse were based on legends, narratives and myths. The first examples of poetry in Tuvan literature began to appear with the translations of A. S. Pushkin's poems and Russian propaganda poems about the Bolshevik revolution into Tuvan. In later periods, poems were written inspired by poems in school and children's books.

Tuvan Turks, a Turkish tribe that managed to stay in their homeland throughout their history, also constituted the majority in their own country. Thus, they are among the communities that have preserved the lifestyle brought by nomadic culture the most.

In the work titled *Kızgın Rüzgârların Ülkesinde*, written by Galsan Tschinag, a Tuvan Turk, and folklorist Amélie Schenk, the culture of the Tuvan Turks is discussed in many aspects and is handled under different subject headings. In the subjects covered, the vocabulary that the Tuvan Turks use in their daily lives and that bears cultural traces draws attention. The thematic grouping of the vocabulary identified in the work is as follows:

1.1. Vocabulary related to family and kinship names, 1.2. Vocabulary related to plant names, 1.3. Vocabulary related to religious beliefs and faiths, 1.4. Vocabulary related to thing names, 1.5. Vocabulary related to disease names, 1.6. Vocabulary related to animal names, 1.7. Vocabulary related to address and qualification, 1.8. Vocabulary related to organ names, 1.9. Vocabulary related to color names, 1.10. Vocabulary related to number names, 1.11. Vocabulary related to food and food names, 1.12. Vocabulary related to place and space names. This classification is remarkable for the vocabulary related to religious beliefs and faiths. The findings on this subject are of a nature that will contribute to Turkish mythology. Another point that draws attention in the classification is the vocabulary related to address and qualification. It has been proven that findings that are not possible to be determined in dictionaries, especially in terms of cultural vocabulary, can be found in such works. Example:

gara suglug durarda barıp hargış: Go and meet him while your eyes are still watering! A word said when someone is on their deathbed.

hıyma cıdıg dees gesip çasar arga çok: It is not cut off because the butt smells. It is said when a child, a relative fails, or anything turns out badly, when someone is not feeling well.

oon garaanın suun işbe: Don't drink his eyes' water! It is said when an adult is torturing a child or a man is torturing a woman. It means not to make the child cry, not to shed the woman's tears in vain.

Galsan Tschinag, who is the source of the study, is a Tuvan Turk who was born and raised in the Sengel town of the Bayan Ölgii region of Mongolia. He graduated from Leipzig University in Germany and became famous not only in Germany but also in Europe with his works. His works in German and Mongolian on the subjects such as the culture, history and lifestyle of the Altai Tuvans were highly valued.

The cultural structure, lifestyle, beliefs, traditions and customs of a society are revealed in vocabulary. In this study titled “Tuvan Turkish Cultural Vocabulary in Galsan Tschinag’s ‘Kızgın Rüzgârların Ülkesinde’”, cultural vocabulary that is largely absent from dictionaries or has different meanings has been identified and the findings are given in a dictionary format. The article also includes expressions used in daily life that are identified in the work titled *Kızgın Rüzgârların Ülkesinde* and contain information about the cultural characteristics of Tuvan Turks.